

zomerlicht,
en dan komt
de nacht

Van Jón Kalman Stefánsson verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos uitgevers

Hemel en hel
Het verdriet van de engelen
Het hart van de mens
Hemel en hel / Het verdriet van de engelen / Het hart van de mens (trilogie)
Vissen hebben geen voeten
Iets ter grootte van het universum

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven
van de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers
via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Jón Kalman Stefánsson

zomerlicht,
en dan komt
de nacht

Vertaald uit het IJslands
door Marcel Otten

Ambo|Anthos
Amsterdam

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

ISBN 978 90 263 3915 8

© 2005 Jón Kalman Stefánsson

Published by agreement with Copenhagen Literary Agency ApS, Copenhagen.

© 2018 Nederlandse vertaling Ambo/Anthos uitgevers, Amsterdam en Marcel Otten

Oorspronkelijke titel *Sumarljós og svo kemur nóttin*

Oorspronkelijke uitgeverij Bjartur

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Gísla Einarsdóttir / Getty Images

Foto auteur © Einar Falur Ingólfsson

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

inhoud

Het universum en een donkere fluwelen jurk 11

Tranen hebben de vorm van roeiboten 41

Moeten we toegeven dat we idioten zijn? 70

Wat met het begrip ‘het einde van de wereld’ verwant is 104

In het oerwoud gaat er veel door je hoofd,
vooral als er een grote rivier doorheen stroomt 138

Gelukzaligheid 171

Tekla en de man die de vissen niet kon tellen 179

Wat voor een rotwereld zou dit zijn zonder haar? 214

[Nu hadden we haast geschreven dat het bijzondere van het dorp is dat het niet bijzonder is, maar dat is natuurlijk niet helemaal waar. Er zijn beslist andere plaatsen waar de meeste huizen niet ouder zijn dan negentig jaar, plaatsen die ook niet kunnen pochen op een of andere beroemde persoonlijkheid, iemand die heeft uitgeblonken in sport, politiek, de zakenwereld, literatuur of in de misdaad. We lijken echter op andere plaatsen iets vóór te hebben – er is hier namelijk geen kerk. En ook geen kerkhof. Desalniettemin zijn er herhaaldelijk pogingen ondernomen om verandering in deze uitzonderingstoestand te brengen en een kerk zou onmiskenbaar een stempel op de omgeving drukken; het zachte gelui van kerkklokken kan neerslachtige mensen doen opleven en klokken dragen boodschappen van de eeuwigheid met zich mee. Op kerkhoven groeien bomen, en in de bomen zitten vogels die zingen. Solrun, de directeur van de lagere school, heeft tweemaal geprobeerd handtekeningen te verzamelen om drie eisen kracht bij te zetten: een kerk, een kerkhof en een priester. Ze heeft niet meer dan dertien namen bij elkaar gekregen, hetgeen niet voldoende is voor een priester, laat staan voor een kerk en al helemaal niet voor een kerkhof. Wij sterven natuurlijk zoals ieder ander, velen hier bereiken echter een hoge leeftijd, verhoudingsgewijs zijn er nergens in het land meer mensen boven de

tachtig, wat misschien als bijzonderheid nummer twee is aan te merken. Op z'n minst tien dorpsbewoners naderen de leeftijd van honderd jaar, de dood lijkt hen te zijn vergeten en we horen ze 's avonds giechelen als ze minigolf spelen op het grasveld achter het bejaardentehuis. Niemand is erin geslaagd een verklaring te vinden voor die hoge gemiddelde leeftijd, maar of het nou ligt aan de voeding, de levensinstelling, de ligging van de bergen, we hebben ongetwijfeld de hoge leeftijd te danken aan de afstand naar het kerkhof en daarom aarzelen wij om Solruns petitie te ondertekenen, in ons achterhoofd ervan overtuigd dat degenen die het wel doen hun eigen doodvonnis tekenen, dat ze rechtstreeks de dood oproepen. Dat is natuurlijk regelrechte onzin, maar zelfs de grootste flauwekul kan overtuigend werken als de dood in het geding is.

Voor de rest valt er niets opmerkelijks over ons te vertellen.

Er staan enkele tientallen eengezinswoningen, de meeste middelgroot en ontworpen door ongeïnspireerde architecten of technocraten; opmerkelijk hoe weinig eisen wij stellen aan degenen die zo'n belangrijke stempel op onze omgeving drukken. Bovendien staan er drie rijen rijtjeshuizen van elk zes woningen en een paar fraaie houten huizen uit het eerste deel van de twintigste eeuw, het oudste is achtennegentig jaar oud, gebouwd in 1903, zo verval len dat grote auto's er heel langzaam voorbijrijden. De grootste gebouwen zijn het abattoir, de zuivelfabriek, de Co-op en de breifabriek, geen van alle mooi, maar daar staat tegenover dat er een fraaie korte aanlegsteiger is die vijftig jaar geleden in zee is aangelegd. Er leggen nooit schepen of boten aan, maar het is leuk vanaf de aanlegsteiger te pissen, een vrolijk geluid als de straal in zee klattert.

Het dorp ligt ongeveer in het midden van het bestuurlijke district, met ver uiteenliggende boerderijen in het noorden, zuiden en oosten, en de zee in het westen. Het is mooi over de fjord uit te

kijken, ook al zit er sinds mensenheugenis bijna geen vis in. In de lente trekt de fjord grappige, optimistische wadvogels aan, af en toe vind je op het strand schelpen en in de verte verrijzen duizenden eilandjes en riffen als onvolledige gebitten op uit zee – 's avonds bloedt het zonlicht erover uit en dan denken wij aan de dood. Je bent misschien van mening dat het niet gezond is om aan de dood te denken, dat stemt een mens triest, vult hem met wanhoop, is slecht voor de bloedsomloop, maar wij beweren dat je letterlijk dood moet zijn om niet aan de dood te denken. Heb je er aan de andere kant bij stilgestaan hoeveel er van het toeval afhangt, misschien alles wel? Dat kan een verdomd onaangename gedachte zijn, complete larie dat toeval, ons leven is nauwelijks iets anders dan een doelloze dwaaltocht, dit leven dat soms alle kanten op lijkt te gaan, maar vaak midden in een zin ophoudt – misschien is het juist daarom dat wij je verhalen willen vertellen over ons dorp en de naburige omgeving.

We willen niet over het hele dorp vertellen, we gaan niet van het ene huis naar het andere, dat zou je niet volhouden, maar we doen beslist verslag over de vleselijke lusten die de dagen en de nachten aan elkaar knopen, over een gelukkige vrachtwagenchauffeur, de donkere fluwelen jurk van Elisabet en de man die met de bus komt, over de rijzige Thuridur die heimelijke verlangens heeft, over de man die de vissen niet kon tellen en de vrouw met de schuchtere ademhaling – over de eenzame boer en een vierduizend jaar oude mummie. We zullen over alledaagse gebeurtenissen verhalen, maar ook over die die ons begrip te boven gaan, omdat er waarschijnlijk geen verklaringen voor zijn; mensen verdwijnen, dromen veranderen een leven en bijna tweehonderd jaar oude mensen laten merken dat ze aanwezig zijn in plaats van stil op hun plek te blijven liggen. En vanzelfsprekend zullen we je vertellen over de nacht die boven ons hangt en die haar kracht diep uit het heelal put, over de dagen die komen en gaan, over vogels die zingen en de laatste ademtocht, het zullen

ongetwijfeld veel verhalen zijn, we beginnen hier in het dorp en eindigen op het erf van een boerderij ten noorden ervan, en nu beginnen we, nu gebeurt het, vreugde en eenzaamheid, bescheidenheid en nonsens, leven en droom – ach ja, dromen.]

het universum en een donkere fluwelen jurk

Op een nacht begon hij in het Latijn te dromen. *Tu igitur nihil vidis?* Het bleef echter lang onduidelijk wat voor taal het was, zelf dacht hij dat hij het zelf had gefabriceerd, er gebeurt zoveel in dromen. Toentertijd zag het er hier in het dorp behoorlijk anders uit, we bewogen ons een beetje langzamer en de Co-op hield alles bij elkaar, hij was daarentegen de directeur van de breifabriek, en hij was onlangs dertig geworden. Alles leek voor hem van een leien dakje te gaan, hij was getrouwd met zo'n knappe vrouw dat sommigen een raar gevoel vanbinnen kregen als ze haar zagen; ze hadden twee kinderen en we gaan ervan uit dat een van de twee, David, nog op deze pagina's een rol zal spelen. De jonge directeur leek voor het succes te zijn geboren, het gezin woonde in de grootste eengezinswoning van het dorp, hij reed in een Range Rover, liet zijn pakken op maat maken, wij zagen er vergeleken bij hem allemaal grauw uit, maar toen begon hij in het Latijn te dromen. Het was uiteindelijk de oude dokter die tot de conclusie kwam om welke taal het ging, hij stierf jammer genoeg kort daarna toen die rothond van Gudjon hem blaffend aanviel en zijn oude hart het begaf. De volgende dag hebben we het klotebeest meteen neergeschoten, hadden we het maar eerder gedaan. Gudjon dreigde met een proces, en hij nam vervolgens een andere hond, die veel erger bleek te zijn, sommigen hebben geprobeerd hem te overrijden,

maar het dier had een uitstekend reactievermogen. De oude dokter kende zo goed als geen Latijn, slechts een paar woorden en de namen van de organen, maar dat was voldoende toen het de directeur lukte de hierboven geciteerde zin vanbuiten te leren.

Wie in het Latijn begint te dromen is waarschijnlijk niet uit alledaags hout gesneden. Engels, Deens, Duits, voor mijn part Frans of zelfs Spaans, het is goed die talen een beetje te kennen, de wereld wordt innerlijk een beetje groter, maar Latijn, dat is iets totaal anders, dat is zoveel meer dat we nauwelijks durven er verder over uit te weiden. Maar de directeur was een man van de daad, er was weinig wat hem tegenhield, hij wilde alles om zich heen onder controle hebben en daarom irriteerde het hem vreselijk dat zijn dromen volliepen met een taal die hij niet begreep. Daartegen viel slechts één ding te doen: onmiddellijk naar Reykjavik rijden voor een privé cursus Latijn van twee maanden.

In die tijd was hij nogal flamboyant, haast aanmatigend. Hij reed naar de hoofdstad in zijn Range Rover, kocht voor zijn vrouw een nieuwe Toyota Corolla met automatische versnelling, zodat ze haar mooie, slanke benen niet hoefde te overbelasten terwijl hij zich in Reykjavik ophield, wat overigens totaal overbodig was, want menigeen was er gaarne toe bereid haar door alle straten van het dorp en over alle drempels van het leven te dragen. Hij reed echter in zijn maatkostuum naar Reykjavik, met een ongeduldige, vastberaden blik en een overtuigende manier van doen, maar diep in zijn binnenste – dat wisten wij toen natuurlijk nog niet – dijdten stille dromen zich als een weids meer uit en op de oever wachtte zijn boot.

twee

Wij zouden het prettig hebben gevonden om een verklaring of verklaringen te krijgen over die grote verandering, de metamor-

fose zelfs, die de directeur onderging. Hij ging naar Reykjavik en kwam totaal veranderd terug, als een man die de hemel nader was dan de aarde. Ja, hij kwam uit de hoofdstad terug en sprak vloeiend Latijn, dat zette ons op het verkeerde been, aanvankelijk merkten we de metamorfose niet, hij had ook nog steeds de Range Rover, maar hij begon zich slonzig te kleden, zijn stem was zachter, zijn bewegingen langzamer, bovendien leek hij nieuwe ogen te hebben gekregen. Zijn vastberaden blik was verdwenen, in plaats daarvan was iets gekomen waarvan we niet wisten hoe het te benoemen, misschien was het verstrooidheid, misschien dromerigheid en tegelijkertijd leek het alsof hij dwars door alles heen keek, door al het gedoe, het geleuter en de pocha die ons leven kenmerkt, dat we ons druk maken over overgewicht, over geld, rimpels, de politiek en een kapsel. Misschien hadden we allemaal naar Reykjavik moeten gaan om Latijn te leren en nieuwe ogen te krijgen, dan was ons dorp waarschijnlijk opgestegen en naar de hemel gezweefd. Maar we gingen natuurlijk niet, je weet hoe het is: iedereen zit vastgeklonken in het magnetische noorden van zijn gewoontes. En het was juist de gewoonte, de monotone dreun van het alledaagse bestaan, die ons zo snel liet wennen aan die nieuwe ogen, de verformfaaide kleren, het veranderde gedrag. Mensen veranderen sowieso de hele tijd, ze krijgen nieuwe interesses, verven hun haar, gaan vreemd of ze gaan dood, het is hopeloos dat allemaal bij te benen en we hebben er ook nog onze handen aan vol het gezoem in ons eigen hoofd de baas te blijven. Ruim een jaar na de Latijnse cursus van de directeur kwam er op het postkantoor een zending uit het buitenland, een pakket met het opschrift FRAGILE in negen talen. Augusta, de enige beambte op het postkantoor, was zo van haar stuk gebracht dat ze het pakket niet durfde open te maken en we moesten ettelijke dagen wachten voordat we wisten wat erin zat. Zoals je je kunt voorstellen werd er georakeld en gespeculeerd, er deden verscheidene theorieën de ronde die allemaal onjuist bleken te zijn, want in het pakket zat alleen maar een boek,

weliswaar een oud en wereldberoemd boek, *Sterrenbode* van Galileo Galilei. Het was een eerste uitgave, hetgeen geen gering feit is, want het boek is ruim vierhonderd jaar geleden gepubliceerd, opgetekend in het Latijn en ergens in het boek staat deze zin:

Ik liet aardse overwegingen varen en wendde mij tot het hemelse.

Beter kun je de verandering niet omschrijven die zich voltrok aan onze directeur, oftewel De Astronoom zoals iemand hem noemde toen de inhoud van het pakket bekend werd, vernoemd naar een oude excentriekeling die vele jaren geleden stierf. Natuurlijk was het als spotnaam voor de directeur bedacht, maar de naam hechtte zich onmiddellijk aan hem en verloor zodoende alras haar spottende betekenis. Het was in feite zijn vrouw die ons over het boek vertelde, ze leek er een grote behoefte aan te hebben zoveel mogelijk over de gedaanteverandering van haar man uit te leggen en je kunt begrijpen dat velen ertoe bereid waren te luisteren. Ze gebruikte vaak zwarte lippenstift, o, had je haar maar gezien in haar groene trui, zo mooi, zo gracieus, ze verscheen in onze dromen, en sommigen, Simmi bijvoorbeeld, die intussen tegen de vijftig liep – vrijgezel, een echte paardenfanaat, hij bezat twaalf paarden –, was simpelweg hoteldebotel van haar en zo nu en dan overwoog hij om te verkassen om ergens anders evenwicht in zijn leven te krijgen. Hij ging elke dag uit rijden en men zag hem vaak langs haar huis gaan in de hoop haar even te zien, al was het maar een glimp van haar op te vangen. Op een dag zadelde Simmi zijn vos, reed eropuit en zag hoe ze het huis uit rende.

Hij maakte eerst een grote boog om haar tegemoet te kunnen rijden, en ze kwamen elkaar tegen, zij met die zwarte lippen, dat delicate gezicht, het rode haar, een neus als een traan, ogen zo blauw, en ze had de groene trui aan onder een wapperend windjack, een schoonheid, misschien wel een openbaring, en niemand wist hoe het kon gebeuren, maar Simmi, die ervaren ruiter, viel

van zijn paard. De schoonheid liet me van het paard tuimelen, zou hij later zeggen, maar sommigen beweerden dat hij zich simpelweg van het paard liet vallen, als wanhoopsdaad of in een moment van verstandsverbijstering. Hij brak zijn dijbeen en zijn arm en daar lag hij dan. Geen dokter in het dorp, de oude dokter was drie dagen eerder gestorven, klotehond, die vervloekte Gudjon, en een nieuwe zou pas over een week komen, wij werden gedwongen ondertussen gezond te blijven, hartpatiënten moesten binnen blijven en daar valt Simmi van zijn paard. Zij rent naar hem toe, geeft de arme man eerste hulp, haar ogen blauwer dan wat ook. Het idee werd geopperd om hem naar het ziekenhuis in Reykjavik te sturen, maar wij houden niet van zulk soort toestanden en tamtam, zodat de dierenarts als plaatsvervanger optrad die het er goed vanaf bracht: tegenwoordig hinkt Simmi nog een beetje. De ogenblikken dat ze bij hem neerknielde en met haar zoete, warme geur in zijn gezicht ademde, zijn de beste, de kostbaarste in zijn leven, ogenblikken die hij zich steeds maar weer voor de geest haalt. Het is daarentegen onwaarschijnlijk dat zij graag aan het voorval terugdenkt, want ze was er net achter gekomen dat haar man voor de *Sterrenbode* van Galileo de Range Rover en ook de Toyota van de hand had gedaan. Hij vond het zo volkomen vanzelfsprekend dat hij niet eens de moeite had genomen het haar te vertellen, wat waarschijnlijk het ergst was van alles, ze was naar buiten gerend, ziedend van woede en zo vertwijfeld dat ze amper adem kon halen, de wereld begon om haar heen in te storten en toen verscheen die paardenfanaat ten tonele.

Er knapt iets in je, de hartslagader bijvoorbeeld, als de man die je tot op het bot meent te kennen, die je in vuur en vlam heeft gezet, met wie je getrouwd bent, kinderen hebt gekregen, huis en haard en zo vele herinneringen deelt, op een dag als een vreemde voor je staat. Natuurlijk is het pure nonsens te denken iemand anders door en door te kennen, altijd blijft er een of andere verborgen hoek in de donkere schaduw, een heel vertrek zelfs, maar

goed, ze was met een relatief jonge man getrouwd die over maatschappelijke invloed beschikte, een steunpilaar van de maatschappij, iemand die invloed had op ons leven, een onderneming met weinig vooruitzichten kwam onder zijn leiding tot bloei en leverde winst op, hij was een voorbeeld, hij was onze hoop en ons houvast, maar toen begon hij in het Latijn te dromen, reed naar Reykjavik om de taal te leren, kwam terug met nieuwe ogen en verkocht een jaar later zijn auto's om er een paar oude boeken mee te betalen. Vergeleken bij dit alles is de val van een man van zijn paard een bagatel en dan hebben we het slechts over het allereerste begin. De dagen kwamen op in het oosten en verdwenen in het westen, De Astronoom liet zich amper nog in de breifabriek zien en Augusta legde niet zelden de weg af van het postkantoor naar de woning van het echtpaar met nieuwe zendingen, sommige gemerkt met het woord *Fragile* in negen talen.

Drie of vier weken nadat de Italiaan Galileo het echtpaar van twee auto's afhielp werd er nog een ouder boek naar De Astronoom gebracht, *De revolutionibus orbium coelestium* oftewel *Over de omwentelingen der hemellichamen* van Copernicus, gedrukt in het jaar 1543. Het kostte een klein vermogen, zelfs zoveel dat de opbrengst van de villa net voldoende was, maar haar geduld was uiteindelijk op toen eerste drukken van de zeventiende-eeuwse boeken van Johannes Kepler werden afgeleverd, *Tabellen voor gebruik in astronomische waarnemingen*, *Over de harmonie in de kosmos* en *De droom of de astronomie van de maan*. Voordat ze op het postkantoor aankwamen hadden velen geprobeerd De Astronoom tot bezinning te brengen, zoals de directeur van de bank, de gouverneur, de schooldirecteur en de ondernemingsraad van de breifabriek. Die mensen vroegen: Wat ben je aan het doen met je leven, je verkwanselt het aan boeken, je haalt het zakelijk tegoed bij de bank leeg, je verliest je huis, je vergooit je leven, raap jezelf bij elkaar, beste man! Maar alles was tevergeefs, hij keek de mensen alleen maar aan met die nieuwe ogen van hem, glimlachte alsof hij me-

delijden met hen had en zei iets in het Latijn wat niemand begreep. Het heeft geen zin je het vervolg te vertellen, bijna vijftien jaar zijn verstreken, hij bezit nu ongeveer drieduizend boeken en er komen er steeds meer bij, ze bedekken de wanden van het kleine huis, vele ervan in het Latijn en door de meeste raakte hij tevens zijn schoonheid, het comfort en het gezinsleven kwijt.

Kort nadat Agusta hem het pakket met de boeken van Kepler overhandigd had, vertrok zijn vrouw met hun dochter naar Reykjavik, David daarentegen bleef bij zijn vader, die het houten huis van twee verdiepingen hier vlak bij de dorpskern kocht, dat leeg had gestaan sinds de oude Bogga in haar bed stierf, waar men pas achter kwam toen de wind draaide en de stank over de huizen tot de zuivelfabriek trok – ook in kleine dorpen bestaat er eenzaamheid. Toen De Astronoom het huis kocht leek het op een oud, afgeragd paard, halfblind en op sterven na dood, maar hij liet het verrotte hout door nieuw hout vervangen, de kapotte ruiten door nieuwe – stel je eens voor dat we net zo makkelijk vermolmde wereldbeschouwingen en uitstervende culturen konden oplappen – vervolgens liet hij het huis pikzwart verven, afgezien van een aantal witte stippen op drie gevels en het dak. De stippen verbeeldden vier tekens van de dierenriem die hij het liefst had: de Grote Beer, de Plejaden, Cassiopeia en Boötes de Ossenhoeder. De vierde gevel is helemaal zwart, ze staat op het westen, tegenover de zee, en ze staat voor het einde van de wereld. Dat is niet bepaald opbeurend, maar de westergevel staat tenminste met haar rug naar de weg. Het huis van De Astronoom is het eerste dat je van het dorp krijgt te zien als je vanuit de zuidelijke dalen komt; overdag lijkt het alsof er een stuk van de nachthemel op aarde en in het dorp is gevallen. Op het dak van het huis zit een groot raam dat open kan en laat op de avond steekt er een telescoop uit, een oog dat de verten, de duisternis en het licht in zich opzuigt. Hij woont nu alleen in het huis – toen David zeventien was verhuisde hij verder omlaag in het dorp – en soms luistert hij

naar het geluid waarmee de winterduisternis tegen de ruiten van het huis drukt.

drie

In de beste jaren waren bij de breifabriek tien man werkzaam, wat niet gering is in een plaats van vierhonderd zielen, en hij werd in 1983 in drie maanden tijd gebouwd, driehonderdachtig vierkante meter op twee verdiepingen. Als je op de bovenverdieping uit het raam kijkt dwaalt je oog over het dak van het abattoir naar de fjord. De breifabriek werd door de overheid gebouwd en dergelijke gebouwen verrijzen meestal zo traag en zo aarzelend dat het lijkt alsof er elke dag mee kan worden opgehouden en dat de mensen langzaam vergeten welke bestemming het gebouw was meegegeven. Zoveel hangt echter van het toeval af. De kleur van de bergen, een verkoudheid in de maand maart, het bouwtempo van gebouwen. In dit geval was het zo dat twee leden van het parlement aan de zuip gingen. De een was lid van de Progressieve Partij, de ander van de voormalige Sociaal Democraten en toen de avond op zijn einde liep sloten ze een weddenschap af wie sneller een bedrijf voor tien man als nieuwbouw in zijn kiesdistrict op kon zetten. Zodoende werd de breifabriek gebouwd. In de herfstmaanden van 1983 werd er aan het werk begonnen onder de krachtige en energieke leiding van de jonge directeur, die op het punt stond de wereld te veroveren toen het parlementslid van de Progressieven hem het werk aanbood. Daarop volgden tien stralende, succesvolle jaren. De machines op de benedenverdieping werkten op volle toeren, een kantine, toiletten en zelfs een douche op de bovenverdieping, bovendien kreeg de Jongemannenvereniging van het dorp een ruimte voor haar activiteiten toegewezen. Goede jaren, we zagen het als het begin van iets groots, we waren ervan overtuigd dat ons dorp niet zou doodbloeden zoals

vele andere, we zagen de directeur en we voelden ons geborgen. De machines werkten op volle toeren, sokken, truien, mutsen en wanten kwamen in een stroom ervanaf en het was zo mooi om in de Co-op te komen en wel vijf boeren met elkaar te zien praten die allemaal spullen van de breifabriek aanhadden, toen was er schoonheid en harmonie in de wereld en die tijd missen wij. Maar aan alles komt een einde en dat is de enige zekerheid waar je je in dit leven op kunt verlaten. *Tu igitur nihil vidis*, de directeur droomt in het Latijn, verandert in een astronoom, geeft zijn jeep eraan, zijn huis, vrouw, gezinsleven en een prachtige carrière, en hij krijgt er de hemel voor in de plaats en een paar oude boeken. En op een dag ongeveer in het midden van de jaren negentig werden de machines van de benedenverdieping naar buiten gedragen naar een grote vrachtwagen en voor ons begonnen vele zware maanden, de zon en de maan schenen door de ramen in een lege fabriekshal.

Het zou onredelijk van ons zijn de kwalijke, verwoestende veranderingen toe te schrijven aan de dromen van één man, je zou waarschijnlijk je geloof in de juistheid van onze voorstelling van zaken en wij zouden zelfs onze geloofwaardigheid verliezen en waarom zouden we dan nog verder vertellen? De machines werden naar een andere plaats in het oosten gebracht waar ze dringender nodig waren, waar meer zwevend kiezersvolk werkloos rondliep, maar het had beslist gewicht in de weegschaal gelegd als de directeur zich ertegen had verzet, het maakt heel wat uit wanneer een groot talent, een nieuwe jeep en maatkostuums weerstand bieden. We kunnen ons niet precies herinneren hoe lang de benedenverdieping van het gebouw leegstond, maar nog een heel jaar lang toucheerde De Astronoom als de directeur van een spookhuis nog een vorstelijk salaris. Het gewone volk werd echter zonder omhaal aan zijn lot overgelaten, negen werknemers, zeven vrouwen en twee mannen. De mannen wisten zich wel te redden, ze praatten met hun kameraden van de voetbalver-

eniging, hun oude school of de Rotaryclub, dit blijft toch een mannenwereld. Een van hen, Gunnar, werd assistent van onze elektricien, Simmi, en een ander, Asgrimur, Ossi genaamd, werd de hulp van de loodgieter, de metselaar en de timmerman, en hij verdeelde zijn werkweek tussen hen, en is gaandeweg een veelzijdige en veelgevraagde ambachtsman voor allerlei klussen geworden. Ossi begint zijn dag met het danken van de Voorzienigheid dat de machines van de breifabriek naar het oosten van het land zijn gestuurd, behoorlijk dichterbij de zonsopgang.

Van de zeven vrouwen zitten vijf nog steeds zonder werk, ofschoon intussen vele jaren zijn verstreken. Vijf werkloze vrouwen, dat zijn samen tien handen. De twee andere vrouwen hadden meer geluk, de een heet Elisabet en over haar vertellen we later meer, en de ander heet Helga en zij zit vijf dagen per week tussen acht en vijf achter de telefoon.

Waarschijnlijk heeft de directeur van onze school, Solrun, Helga's baan gecreëerd. Solrun maakte zich al lang zorgen over de stress waar de moderne mens mee geplaagd wordt, over de haast, de belasting, het leven. Ze trok bij de instanties aan de bel, schreef brieven, ging praten met invloedrijke mensen en toen werd Helga achter de telefoon gezet en sindsdien zit ze daar. Het werk, een soort experiment of innovatie, we weten niet goed hoe het te benoemen, bestaat erin te luisteren naar degene die belt, afen toe een woord in te brengen, misschien een hele zin, maar wat er ook gebeurt haar kalmte te bewaren. Zo simpel is het, desalniettemin is het niet zo eenvoudig. Sommige mensen bellen alleen maar op om te kletsen, zijn eenzaam, willen iemands ademhaling horen, anderen daarentegen moeten opeens alles kwijt, al het ondraaglijke, de hele ergernis en onrust die het kortademige heden in ons opwerfelt. Solrun beweerde dat Helga's werk de mensen van hun stress zou verlossen, bij anderen de knagende eenzaamheid zou verlichten. Over stress schreef ze in een brief: '... een fenomeen dat zich in ons ophoopt en dus noodzakelijkerwijs afen toe moet worden geventileerd.'